

MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP RÈN LUYỆN KỸ NĂNG GHI NHẠC CHO SINH VIÊN NĂM THỨ NHẤT HỆ CAO ĐẲNG SƯ PHẠM ÂM NHẠC

Phan Thị Thịnh - Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương Nha Trang

Ngày nhận bài: 11/04/2017; ngày sửa chữa: 20/05/2017; ngày duyệt đăng: 26/05/2017.

Abstract: Based on the current situation of teaching and learning music notation of Music Training major at Nha Trang National College of Pedagogy, the article offers some methods of practicing music notation skills for first year students of Music Training major. These include the methods of practice skills of listening and notating pitch, length; defining beat and meter; listening and notating one-part; and instructing self-study. These methods will help first-year students to notate music more easily and the separation of music notating skills will also be interesting for students.

Keywords: Methods, music notation skills, first-year students, music training major.

1. Mở đầu

Ghi nhạc là một phân môn mà nhiều sinh viên (SV) sư phạm âm nhạc năm thứ nhất chưa từng nghe và chưa được rèn luyện trước đó bao giờ. Vì thế, người dạy cần có phương pháp (PP) rèn luyện kỹ năng (KN) ghi nhạc phù hợp và khoa học nhằm tạo nền móng vững chắc cho SV ở những năm học sau.

Học ghi nhạc là một quá trình rèn luyện KN, bởi vậy PP rèn luyện KN ghi nhạc cần đảm bảo các tiêu chí sau:

- *Đảm bảo tính vừa sức đối với người học.* Tất cả các PP và bài tập ghi nhạc đều phải vừa sức với đối tượng là người bắt đầu học âm nhạc.

- *PP phải hướng đến mục đích, yêu cầu của môn học.* Mục đích của phân môn *Ghi nhạc* là SV ghi lại được các bài hát, giai điệu ở các giọng từ 0 đến 1 dấu hóa; có khả năng cảm nhận tính chất âm nhạc qua tiết tấu, điệu thức, giai điệu. Bởi vậy, SV được luyện tập các KN nhỏ như luyện ghi cao độ, luyện ghi tiết tấu, luyện nghe quãng.

- *Đảm bảo tính khoa học, phù hợp giữa PP và nội dung.* Nội dung luôn gắn với PP và ngược lại, PP phải gắn với nội dung học. Các PP rèn luyện KN phải gắn bó chặt chẽ với hệ thống các bài luyện tập.

- *Đảm bảo sự phát triển đồng đều các KN ghi nhạc.* Mỗi một KN nhỏ đều đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành và phát triển khả năng ghi nhạc. Vì thế không thể chú trọng quá vào một KN nào đó mà cần phát triển đồng đều tất cả các KN.

- *Tạo được hứng thú cho người học.* Sử dụng nhiều PP rèn luyện KN kết hợp các nội dung chuyên đổi linh hoạt sẽ tránh được sự nhàm chán.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp rèn luyện kỹ năng nghe và ghi cao độ

SV năm thứ nhất cần được rèn luyện các KN nghe như: nghe âm liên bậc; nghe và nhắc lại từng nốt; nghe quãng giai điệu; nghe hợp âm rải; điền cao độ vào chỗ trống; ghi nhanh cao độ. Các hoạt động này được rèn

luyện đan xen trong các buổi học ghi nhạc, tuy vậy không phải tất cả các KN nghe - ghi cao độ đều được rèn luyện trong mỗi buổi học. Học xướng âm đến giọng nào thì nên luyện nghe, ghi nhạc ở giọng đó. Tùy theo khả năng, sự tiến bộ của người học mà giảng viên (GV) hướng dẫn thực hiện sao cho phù hợp.

2.1.1. Rèn luyện kỹ năng nghe các âm liên bậc

Nghe các âm liên bậc chỉ dùng để luyện nghe cho SV năm thứ nhất với mục đích giúp người học bước đầu làm quen và phân biệt được các tuyến giai điệu liên bậc và các tuyến giai điệu có nốt cách bậc, chuẩn bị cho việc luyện nghe quãng ở các bài sau. Luyện nghe các âm liên bậc còn giúp SV nắm vững gam Đô trưởng (C-dur) - là gam của giọng đầu tiên các em bắt đầu làm quen với âm nhạc.

Trước khi nghe các âm liên bậc, SV cần được nghe toàn bộ gam của giọng C-dur. Sau đó, GV tách từng nhóm âm liên bậc trong gam để cho các em luyện nghe: nghe 5 âm, nghe 4 âm, nghe 3 âm. Những lần luyện nghe âm liên bậc đầu tiên, GV nên cho SV nghe âm đầu và âm cuối là âm ổn định, sau đó mới cho nghe 4 âm, 5 âm liên bậc khác. Sau một số lần đàn theo kiểu mô tiến, GV có thể đàn bất cứ nhóm âm liên bậc nào và yêu cầu SV phán đoán cao độ âm đầu tiên để xướng âm lên.

Sau một số tiết luyện nghe âm liên bậc, GV có thể đan xen nốt nhảy quãng 3 vào giữa 2 nhóm liên bậc để SV phân biệt và xác định âm liên bậc hay quãng nhảy. Để nâng cao hơn, GV có thể cho SV nghe, nhận biết và phân biệt các nhóm 3 âm 2 cung và nhóm 3 âm 1,5 cung tạo thành quãng 3T hoặc quãng 3t (tính từ âm thấp nhất đến âm cao nhất). Phân biệt được 2 nhóm 3 âm này sẽ giúp SV dễ xác định quãng 3 trưởng (T) thứ (t) khi luyện nghe quãng.

Luyện nghe các âm liên bậc là một trong những KN nghe đơn giản hơn cả, nó cần được chú trọng rèn luyện trong thời gian đầu, khi SV mới học ghi nhạc. Về sau, tùy theo mức độ phát triển khả năng nghe của SV mà rèn

luyện. Nếu SV xác định được các âm liền bậc tốt rồi, GV có thể bỏ qua KN này để chuyển sang KN khác cho phù hợp với khả năng của SV.

2.1.2. Luyện nghe và nhắc lại từng âm

Luyện KN nghe và nhắc lại cao độ từng nốt nhạc giúp người học có phản xạ nhanh về độ cao của từng âm. GV đàn nốt nào thì yêu cầu SV đọc tên theo đúng cao độ của nốt đó. Nên cho SV nghe các âm trong một giọng cụ thể để SV dễ xác định cao độ và tưởng tượng ra đúng giọng được nghe.

Nghe và nhắc lại từng âm có thể được thực hiện trước khi học xướng âm hoặc trước lúc ghi một bài tập đơn bè. Bài xướng âm hoặc bài tập ghi nhạc ở giọng nào thì cho SV luyện nghe và nhắc lại từng âm ở giọng đó. Bài đầu chỉ nên cho SV nghe các âm ổn định là chính, các bài sau độ khó được tăng dần lên, có các quãng nhảy xa. Âm đầu và âm cuối luôn phải là các âm ổn định của giọng. KN này nên được rèn luyện ở hầu hết các buổi học đọc và ghi nhạc.

2.1.3. Luyện nghe quãng giai điệu

Luyện nghe quãng giai điệu là một trong những KN mà chúng tôi cho rằng thực sự cần thiết trong quá trình rèn luyện tai nghe cho SV sư phạm âm nhạc. Để phù hợp với khả năng của SV, KN luyện nghe quãng giai điệu yêu cầu SV chỉ nghe, có khi nhắc lại để phân biệt được các loại quãng bằng âm thanh. Luyện nghe quãng là cả một quá trình giúp người học thâm thấu cao độ. Học ghi nhạc được diễn ra trong 5 học phần, các em nên được nghe quãng giai điệu thường xuyên trong ít nhất 3 học phần (tùy vào khả năng của SV). Nghe quãng nói chung và quãng giai điệu nói riêng sẽ giúp SV nghe hòa âm tốt hơn, cảm nhận điệu thức tốt hơn và đặc biệt là các em dễ tưởng tượng được khoảng cách cao độ khi đọc nhạc.

Khởi đầu của nghe quãng được bắt đầu từ quãng hẹp rồi mới nghe dần đến các quãng rộng hơn. Vì đối tượng học là SV năm thứ nhất nên chỉ cho nghe từ quãng 2 đến quãng 5 với tính chất quãng là T, t và Đứng (Đ).

Luyện nghe quãng sẽ giúp SV phân biệt được khoảng cách độ cao giữa 2 âm ở từng quãng đồng thời cảm nhận rõ màu sắc trường thứ ở các quãng 2 và quãng 3. Với quãng 2 và quãng 3, nên cho SV nghe quãng trường trước bởi quãng trường có tính chất khô thoáng, sáng sủa, người mới học ghi nhạc sẽ cảm thấy dễ nghe hơn. Trên thực tế, khi đọc nhạc, SV năm thứ nhất đọc quãng 2T, 3T thường chuẩn xác hơn đọc quãng 2t và 3t, bởi vậy khả năng cảm nhận tính chất quãng thứ cũng sẽ khó khăn hơn quãng trường.

Thời gian đầu chỉ nên cho SV nghe các quãng 2, quãng 3 trong phạm vi một quãng tám từ nốt Đô ở quãng tám thứ nhất (c1) lên đến nốt c2, sau đó mở rộng âm vực

cao tối đa là nốt g2 và thấp nhất là nốt g (nốt Sol ở quãng tám nhỏ). Với các quãng 4 và quãng 5 đúng, khi đàn cho SV nghe, GV có thể mở rộng âm vực ngay từ đầu bởi lúc này SV đã quen với việc nghe quãng trên đàn. Khi đã luyện nghe tất cả các quãng trên, việc luyện tập cần được nâng lên mức cao hơn đó là luyện nghe đan xen tổng hợp các loại quãng. Ở học phần I, GV nên cho luyện nghe quãng lần theo gam của giọng C-dur, sang học phần II luyện cho SV nghe quãng bất kì mà không lần theo gam.

2.1.4. Luyện nghe hợp âm rải

Nghe các hợp âm rải chính của một giọng sẽ giúp người học dễ xác định được giọng của bài ghi thông qua hợp âm chủ đồng thời nắm vững điệu thức trường, thứ. KN này hỗ trợ người học thuận lợi hơn khi học các môn nhạc cụ (nghe tốt phần đệm bè tay trái), hòa âm (nghe hợp âm), xướng âm.

Hướng dẫn SV nghe ba hợp âm rải chính của giọng mang công năng T, S, D (t, s, D): - Luyện nghe riêng từng hợp âm; - Luyện nghe tổng hợp các hợp âm T, S, D, D7.

GV đàn từng hợp âm bất kì cho SV nghe và yêu cầu xác định tên của hợp âm. Không nên đàn từng hợp âm theo thứ tự T-S-D-D7 bởi SV sẽ bị nghe theo quán tính và khi đánh đàn xen với hợp âm khác sẽ khó xác định. Ban đầu có thể chỉ đàn các hợp âm ở thể nguyên vị và thống nhất giai điệu đi lên hoặc đi xuống, sau đó đàn ở các thể đảo. Dạy xướng âm hoặc cho SV luyện ghi các bài một bè ở giọng nào thì luyện nghe các hợp âm chính của giọng đó.

2.1.5. Luyện ghi cao độ vào chỗ trống:

- Ghi cao độ không có trường độ: GV cho SV biết trước cao độ một số nốt trong bài (thường là các âm ổn định của giọng, thể hiện trên khuôn với hình thức nốt tròn) và đàn cho SV nghe để ghi cao độ. Yêu cầu SV chỉ ghi nốt nhạc hình bầu dục tô đậm trên khuôn mà không ghi trường độ của nốt. Đây là bước khởi đầu để SV rèn KN ghi nhanh cao độ, cho biết trước một số nốt giúp người học có những điểm tựa để dễ xác định cao độ các nốt tiếp theo.

- Nhận biết nốt thiếu để điền vào chỗ khuyết: Cho đoạn nhạc khuyết thiếu cao độ một số nốt, GV đàn để SV nghe nhận biết và xác định đúng cao độ, vị trí của nốt thiếu để điền vào. GV nên đàn tối đa khoảng 3 lần ở tốc độ vừa phải.

- Điền cao độ vào tiết tấu: Cho một đoạn hình tiết tấu trên khuôn có số chỉ nhịp và vạch nhịp. GV đàn từng câu của đoạn nhạc, yêu cầu SV nghe và điền cao độ vào tiết tấu cho sẵn để hoàn chỉnh đoạn nhạc.

2.1.6. Luyện ghi nhanh cao độ

Ghi nhanh cao độ là một KN giúp SV rèn luyện khả năng tập trung hoàn toàn vào cao độ, phản xạ nhanh tên

nốt nhạc. Bài tập ở KN này là những đoạn cao độ dài từ 5 đến 7 âm. Thời gian đầu chỉ nên cho SV nghe và ghi 5 âm, về sau mới cho nghe và ghi 6, 7 âm. GV cho SV biết cao độ âm đầu tiên của câu nhạc, sau đó đàn 3 lần, mỗi lần dừng lại để SV ghi. Lần đầu đàn chậm, 2 lần sau nhanh hơn. Yêu cầu SV nghe toàn bộ câu nhạc và ghi nhanh cao độ vào khuôn nhạc.

2.2. Phương pháp rèn luyện kỹ năng nghe và ghi trường độ

Ghi trường độ tách biệt là một KN đòi hỏi người học phải nắm chắc cách ghi các kí hiệu hình nốt nhạc, nguyên tắc kết nhóm trường độ; hiểu và phân biệt rõ các loại nhịp cơ bản như nhịp 2, nhịp 3, nắm vững trọng âm của từng loại nhịp, phân biệt được sự khác nhau giữa nhịp đơn và nhịp kép cùng loại (3/8, 6/8...). Bởi vậy, trước khi luyện ghi các bài tập tiết tấu tách biệt, SV cần được hướng dẫn nghe và luyện tập các KN nhỏ như: KN xác định nhịp, phách; KN xác định nhóm nốt.

2.2.1. Rèn luyện kỹ năng nghe và xác định nhịp, phách:

- Xác định nhịp: Trước khi ghi, SV cần xác định được nhịp của câu, đoạn hoặc bài nhạc. GV đàn giai điệu, nhấn rõ trọng âm và hướng dẫn SV nghe để xác định được phách mạnh - phách nhẹ, từ đó xác định loại nhịp và số chỉ nhịp của bài.

Hướng dẫn SV phân biệt sự khác nhau giữa nhịp đơn và nhịp kép cùng loại. Ví dụ nhịp 2/4 và nhịp 4/4. GV cần cho người học thấy rõ sự khác nhau khi đánh nhấn trọng âm 2 loại nhịp 2/4 và 4/4. Việc thể hiện rõ phách mạnh và phách nhẹ vừa trong nhịp 4/4 sẽ giúp người học không nhầm lẫn với nhịp 2/4. Với nhịp 3/8 và 6/8 cũng thực hiện tương tự như vậy.

Trong quá trình đàn giai điệu từng câu cho SV ghi, GV có thể đánh chậm nhưng khi hướng dẫn SV xác định nhịp phải thực hiện đúng tốc độ của bài hoặc thể hiện đúng tính chất của từng loại nhịp. Ví dụ nhịp 3/4 và nhịp 3/8, nếu đàn nhịp 3/8 ở tốc độ chậm SV sẽ dễ xác định nhầm thành nhịp 3/4 và ngược lại.

- Xác định phách: GV đàn chậm rãi giai điệu (giai điệu đơn giản để người học tập trung vào việc xác định phách), hướng dẫn SV cách nghe và xác định điểm rơi của phách, yêu cầu SV đánh dấu vào những nốt nằm ở điểm rơi của phách. Hướng dẫn cách nhóm các nốt trong cùng một phách.

2.2.2. Rèn luyện kỹ năng ghi tiết tấu

GV gõ tiết tấu cho SV nghe và ghi lại. Ban đầu cần hướng dẫn SV tập trung để nghe và nhớ chính xác đoạn tiết tấu đồng thời chân gõ nhẹ phách, chú ý nghe trọng âm để xác định nhịp. Đầu tiên, cho SV ghi các hình tiết tấu đơn giản như trắng, đen, đơn, sau đó mở rộng thêm các hình nốt khác cho phù hợp với khả năng của SV.

Với những tiết tấu phức tạp hơn, GV có thể tách riêng để phân tích và cho ghi riêng rồi mới kết hợp lại. GV cần hướng dẫn cách ghi chùm nốt móc kép và móc giạt để tập ghi trước khi cho nghe và ghi cả đoạn tiết tấu trên. GV cần nhấn rõ trọng âm và gõ tiết tấu một cách rõ ràng, dứt khoát để SV xác định đúng nhịp và dễ nhớ hình tiết tấu.

2.2.3. Rèn luyện kỹ năng điền tiết tấu vào cao độ cho trước và vạch nhịp

Đây là dạng bài tập cho trước cao độ, sau đó GV đàn cho SV nghe để điền trường độ. Các dạng bài tập này thường phải có giai điệu hoàn chỉnh, mỗi bài chỉ khoảng 2 câu hoặc ý nhạc, cao độ hoặc tiết tấu câu 2 nên phát triển hoặc mô phỏng của câu 1. Những bài đầu nên bắt đầu từ tiết tấu đơn giản. Khi cho SV luyện ghi những dạng trường độ khó hơn, nên đưa dần một ít vào câu 2, cao độ câu 2 có thể giống câu 1 để SV dễ tập trung và xác định đúng trường độ mới.

Rèn luyện KN nghe và ghi trường độ riêng biệt giúp người học có thể tập trung hoàn toàn vào việc nghe và ghi tiết tấu nhằm phát triển khả năng cảm nhận và xác định đúng nhịp, phách; phản xạ nhanh về tiết tấu khi nghe những nhóm trường độ, hình tiết tấu; có khả năng tách biệt cao độ và tiết tấu trong một giai điệu. Bởi vậy GV cần lưu ý một số điều khi lựa chọn bài tập và hướng dẫn: - Độ khó của bài tập được nâng cao một cách dần dần, vừa củng cố luyện tập tiết tấu đã học vừa đưa vào một lượng nhỏ tiết tấu mới; - Bài tập luôn phù hợp với khả năng thực hiện của người học; - Quá trình đàn hoặc gõ tiết tấu cho SV nghe luôn rõ ràng, dứt khoát, thể hiện đúng tính chất loại nhịp.

2.3. Phương pháp rèn luyện kỹ năng ghi nhạc một bè

Ghi nhạc chính là luyện tai nghe và trí nhớ âm nhạc. Luyện nghe cao độ giúp người học tập trung hoàn toàn vào nghe cao độ, phát triển tai nghe về mặt cao độ. Luyện nghe và ghi tiết tấu giúp người học nắm được cách ghi trường độ và nâng cao độ nhanh nhạy về tiết tấu. Sau khi được rèn luyện các KN ghi cao độ và trường độ riêng biệt, SV cần được luyện tập hoàn thiện và nâng cao KN ghi nhạc bằng các bài tập kết hợp ghi cả cao độ và trường độ ở nhiều dạng bài.

2.3.1. Rèn luyện kỹ năng nghe và ghi nhớ

Đây là PP rèn luyện khả năng ghi nhớ giai điệu với 2 cách: nhớ và đọc ngay giai điệu; nhớ giai điệu và ghi lại. Các bài tập cho KN này thường ngắn, đơn giản, giai điệu dễ thuộc dễ nhớ.

- Nhớ và đọc ngay: GV đàn câu nhạc 1, 2 hoặc 3 lần liên tiếp (tùy độ khó của bài), yêu cầu SV đọc lên sau khi nghe. Nhớ và đọc ngay nên được rèn luyện thường xuyên trong các buổi học. KN này kết hợp cả KN nghe - nhớ và

xướng âm lại nên thường tạo không khí sôi nổi trong giờ học, tránh được sự trầm lắng vốn có của ghi nhạc.

- Nhớ và ghi lại: GV đàn cả bài 2-5 lần (tùy độ khó của bài) để SV nghe và ghi lại hoàn toàn theo trí nhớ của mình. GV không nên đánh đi đánh lại nhiều lần khi SV đã ghi. Mục đích của dạng bài tập này là rèn luyện khả năng ghi nhớ nên cần lường trước khả năng người học và mức độ khó của bài. Với bài có giai điệu khó nhớ hơn thì đàn liên tiếp nhiều lần hơn rồi mới cho ghi.

Các bài tập rèn trí nhớ phải có độ khó và độ dài tăng dần cho phù hợp mới phát triển được tai nghe và tạo hứng thú cho SV. Bài tập khó về cao độ thì tiết tấu phải đơn giản và ngược lại; bài có giai điệu khó thì phải ngắn, bài dài thì giai điệu phải đơn giản.

2.3.2. Rèn luyện kĩ năng nghe - ghi các bài tập một bè

Đây là PP rèn luyện KN nghe - ghi nhạc truyền thống được sử dụng phổ biến và thường xuyên nhất. GV đàn cả bài hoặc 1 đoạn nhạc cho SV ghi từng câu, một bài tập dài khoảng 4-6 câu. Bài ghi có thể do GV suru tâm của các tác giả, lấy từ đoạn trích của tác phẩm âm nhạc, GV tự sáng tác hoặc các bài hát thiếu nhi...

PP này được thực hiện tuân tự theo các bước: - GV đàn âm La mẫu; - Cho SV nghe toàn bài và yêu cầu xác định giọng, nhịp của bài; - Đàn từng câu theo lối móc xích; - Đàn lại toàn bài để SV kiểm tra và chỉnh sửa; - Kiểm tra, đánh giá và nhận xét bài ghi của SV.

Trong quá trình thực hiện, GV cần lưu ý: đàn ở tốc độ vừa phải, khi đàn cả bài nên đánh đúng tốc độ yêu cầu của bài; đàn từng câu cho SV ghi thì ở tốc độ vừa phải, với câu khó có thể đánh thong thả, chậm rãi hơn. Trọng âm cần được nhấn rõ, thể hiện đúng tính chất của nhịp. Luôn kiểm tra quá trình ghi của SV để có những gợi ý, hướng dẫn kịp thời, tránh được những lỗi sai dây chuyền từ câu trước kéo sang câu sau.

Những bài tập có tiết tấu mới tập ghi lần đầu hoặc những chỗ khó, GV cần hướng dẫn riêng trước khi cho ghi cả bài. Kiểm tra và nhận xét bài ghi của SV; GV không chỉ sửa sai về cao độ, trường độ mà cần chú ý sửa sai cả cách ghi nhạc để tạo thói quen ghi nhạc đúng, chuẩn về mặt chính tả.

Các bài tập nghe - ghi cần có cao độ và tiết tấu phong phú, mỗi câu dài khoảng 2-4 ô nhịp (tùy theo loại nhịp và trường độ, số lượng nốt của câu). Câu khó về cao độ thì phải đơn giản về tiết tấu và ngược lại. Bài tập cần được nâng cao dần độ khó.

2.4. Hướng dẫn tự học

Đọc và ghi nhạc là môn học rèn luyện KN, vì vậy yếu tố tự học, tự rèn luyện hết sức quan trọng. Trên thực tế, hầu như SV mới chỉ tự rèn luyện đọc nhạc mà chưa chú ý, thậm chí nhiều SV còn chưa tự rèn luyện ghi nhạc bao

giờ. Đọc nhạc thì có bài tập sẵn GV giao về nhà, tài liệu cũng nhiều; ghi nhạc thì việc tự luyện tập khó khăn hơn như cần phải có người đàn cho để ghi hoặc phải có băng, đĩa các bài tập ghi âm (băng đĩa không có sẵn, thường do GV tự làm. Việc làm đĩa các bài tập ghi âm không đơn giản nên ít có GV làm)... Rèn luyện ghi nhạc chủ yếu chỉ thực hiện trên lớp có GV hướng dẫn trực tiếp.

Tuy vậy, vẫn có những PP hướng dẫn SV tự luyện tập ghi nhạc theo nhóm hoặc tự luyện tập cá nhân. Chúng tôi đề xuất một số PP hướng dẫn tự luyện tập ghi nhạc với đối tượng người học là SV năm thứ nhất.

2.4.1. Phương pháp tự luyện tập ghi nhạc theo nhóm

Trong một lớp, GV phân SV thành các nhóm nhỏ có năng lực ghi nhạc đồng đều nhau. Chọn những SV có khả năng đánh đàn phím và gõ tiết tấu tốt làm nhiệm vụ đánh đàn và gõ tiết tấu cho SV trong nhóm ghi. Để SV làm được việc này, quá trình học trên lớp GV phải hướng dẫn và cho SV thực hành đàn, gõ tiết tấu cho lớp ghi. SV không chỉ làm mẫu chính xác, rõ ràng mà còn phải thực hiện có trình tự, linh hoạt, biết cách giúp các bạn trong nhóm ghi.

PP tự học này có những ưu điểm và hạn chế như: - Việc SV tự đàn, gõ tiết tấu cho các bạn ghi sẽ giúp SV phát huy khả năng và phát triển năng khiếu âm nhạc cụ thể là phát triển năng lực thực hành và tai nghe âm nhạc. Mặt hạn chế là những SV này do thường phải làm mẫu và hướng dẫn các bạn nên ít được tham gia nghe - ghi trong nhóm; - Nếu SV làm mẫu không tốt, nhóm tự học sẽ gặp khó khăn khi nghe và ghi; - PP này chỉ thực hiện được ở các nhóm lớp với SV có năng lực ghi nhạc tương đối đồng đều, SV có khả năng đánh đàn phím tương đối tốt.

Các bài tập cho SV tự học theo nhóm cần được GV lựa chọn cho phù hợp năng lực của SV trong từng nhóm. Nội dung bài tập phải phát triển được các KN tương ứng, phù hợp theo nội dung, yêu cầu luyện tập trên lớp.

2.4.2. Phương pháp tự luyện tập cá nhân

PP này mỗi cá nhân có thể tự chủ động trong việc luyện tập mà không cần phải có người đánh đàn, gõ tiết tấu. Tự luyện tập ghi nhạc cá nhân có 3 hình thức: - Luyện tập nghe - ghi bài tập qua băng, đĩa; - Ghi lại những bài hát, giai điệu đã thuộc; - Tự đánh đàn để rèn luyện tai nghe.

- *Luyện tập nghe - ghi bài tập qua băng, đĩa*: PP này giúp SV có thể tự luyện tập hầu hết các KN ghi nhạc. SV tự ghi nhạc qua băng đĩa, trình tự ghi cũng giống như cách luyện tập trên lớp nhưng không có GV hướng dẫn và gợi ý. Người học có thể nghe lại nhiều lần một câu nhạc nếu chưa ghi được chính xác. Tuy vậy, cũng cần giới hạn khoảng thời gian tối đa cho mỗi bài tập để SV ý thức tập trung hơn trong quá trình nghe - ghi.

Tài liệu phải đảm bảo chất lượng thì SV mới tự luyện tập được. Hiện nay hầu như tài liệu này chưa có ở các trường sư phạm đào tạo giáo viên âm nhạc cũng như ngoài thị trường, vì vậy GV phải tự làm các băng, đĩa bài tập ghi nhạc cho SV tự học. Nội dung, tiến trình thể hiện bài tập trên đĩa cũng như chất lượng âm thanh cần được đảm bảo: + Nội dung tương thích với các KN được rèn luyện trên lớp; + Thứ tự các bước thực hiện của từng bài tập cần rõ ràng, khoa học giống như những gì GV thực hiện trên lớp; + Cao độ và trường độ của bài tập tự luyện thường dễ hơn bài luyện tập trên lớp; + Các bài tập được sắp xếp theo trình tự độ khó tăng dần; + Âm thanh rõ nét, không có tạp âm.

Các loại bài tập cho SV tự luyện tập bao gồm: bài tập ghi tiết tấu, bài tập điền tiết tấu vào cao độ cho trước, bài tập điền cao độ vào tiết tấu cho trước, bài tập ghi nhanh, bài tập ghi âm trí nhớ, bài tập nghe - ghi đơn bè.

- *Ghi lại những bài hát, giai điệu đã thuộc*: Đây là PP tự học đơn giản và dễ thực hiện nhất. Trong cả 3 năm học, SV có thể tự luyện tập được theo PP này bởi hầu hết các em đều thuộc và hát đúng khá nhiều bài hát. Bài hát cho trẻ mầm non và thiếu nhi là những bài tập phù hợp với khả năng và trình độ của SV năm thứ nhất. Với vốn bài hát phong phú, GV giúp SV chọn bài cho phù hợp với khả năng của từng cá nhân.

Cách thực hiện: với các buổi học trên lớp, GV cho SV hát lại một số bài hát thiếu nhi (nếu SV hát chưa chính xác, GV giúp các em sửa cho đúng). Định hướng SV học đến giọng nào thì ghi âm bài hát ở giọng đó, nếu đã học đọc và ghi nhạc được nhiều giọng rồi, SV có thể tự lựa chọn giọng để ghi. Ví dụ, ở học phần II, SV được học tất cả các giọng có 1 dấu hóa, nếu bài hát viết ở điệu thức trưởng, các em có thể tự ghi bài hát ở giọng F-dur hoặc G-dur đều được.

Hướng dẫn cách xác định nhịp: các bài hát thiếu nhi (mầm non và tiểu học) chủ yếu viết ở nhịp 2/4 nhưng vẫn cần dạy SV luyện cách xác định nhịp. Yêu cầu các em tập đánh nhịp khi hát (trước đó cho tập đánh nhịp 2/4 và 3/4). Bằng cách đánh nhịp, SV sẽ dễ dàng xác định được nhịp của các bài hát thiếu nhi.

Xác định giọng: sau khi hát toàn bài, SV nhớ cao độ âm chủ và đọc giai điệu của hợp âm chủ bằng âm la. Sau khi đọc hợp âm chủ để xác định điệu thức trưởng, thứ, SV có thể chọn giọng ghi cho phù hợp. Ví dụ ở điệu thức trưởng có thể ghi ở giọng C-dur, G-dur, F-dur nhưng cần chọn ghi giọng ở âm khu vừa phải.

Ghi từng câu: Đọc hợp âm chủ của giọng, nhớ cao độ các âm ổn định, dựa vào âm chủ để xác định nốt đầu tiên cho đúng và ghi từng câu. Trong quá trình ghi, SV cần luôn nhớ trục của giọng và tự kiểm tra lại từng câu

để tránh được lỗi sai liên tiếp từ câu này sang câu khác. PP này giúp SV có thể ghi một bài ở nhiều giọng trong cùng điệu thức, đồng thời giúp các em phát triển KN dịch giọng.

Tự luyện tập bằng cách ghi lại các bài hát đã thuộc đối với SV năm thứ nhất cũng có mặt hạn chế nhất định. Bài hát phù hợp với trình độ của SV chỉ là những bài hát thiếu nhi ngắn và đơn giản, hầu hết những bài hát này được viết ở điệu thức trưởng nên SV ít luyện ghi được các bài hát điệu thức thứ.

- *Tự đánh đàn để luyện tai nghe*: Để luyện nghe quãng, theo chúng tôi, cách tốt nhất là SV tự đàn từng loại quãng để nghe cho quen tai. Ví dụ, ban đầu là luyện nghe quãng 2T, sau đó luyện nghe quãng 2t để phân biệt rõ quãng một cung và quãng nửa cung. Khi đã nghe tốt thì chuyển sang nghe quãng 3T, 3t, 4Đ... SV cần xác định trước loại quãng để nghe và nên chuyên tâm nghe riêng một loại quãng cho quen tai rồi mới chuyển sang nghe quãng khác, sau cùng mới luyện nghe tổng hợp các loại quãng.

PP này đòi hỏi tính kiên trì của người học bởi nghe quãng thường khô khan, người học rất dễ nản. Bởi vậy, không nên nghe quãng quá lâu trong một lần mà cần dành mỗi ngày khoảng 10-15 phút luyện tập một cách đều đặn. Việc dành thời gian luyện tập đều đặn mỗi ngày sẽ giúp SV phát triển tai nghe và khả năng phân biệt điệu thức, giúp SV sau này nghe hợp âm sẽ dễ dàng hơn.

3. Kết luận

Muốn cho việc tự rèn luyện ghi nhạc của SV đạt hiệu quả, các PP tự học đều phải được GV hướng dẫn cụ thể qua việc thực hành mẫu trên lớp. Bài tập được lựa chọn chu đáo, phù hợp với khả năng người học. SV đảm bảo phải hát đúng các bài hát để tự ghi lại. Băng đĩa bài tập phải đảm bảo chất lượng về nội dung, cách thức trình bày và âm thanh.

Tài liệu tham khảo

- [1] Hoàng Hoa - Phạm Phương Hoa (2002). *Giáo trình Kĩ xảo âm trình độ I*. Nhạc viện Hà Nội.
- [2] Lương Ngọc Hoàn (1993). *Em yêu trường em - Tập bài hát dùng trong các trường phổ thông cấp I*. NXB Âm nhạc - Trường Cao đẳng Sư phạm Nhạc Họa Trung ương.
- [3] Trịnh Hoài Thu - Nguyễn Thị Tố Mai - Nguyễn Thị Hải Phượng - Trần Thị Thu Anh (2011). *Phương pháp dạy học Kĩ xảo âm trong đào tạo giáo viên âm nhạc phổ thông*. NXB Âm nhạc.
- [4] Trịnh Hoài Thu - Lê Đức Sang (2006). *Giáo trình âm nhạc - phần Kĩ xảo âm*. NXB Giáo dục.
- [5] Nguyễn Minh Toàn - Nguyễn Đắc Quỳnh (1998). *Phương pháp đọc, chép nhạc*. NXB Giáo dục.